

Exam. Code : 214803

Subject Code : 5249

M.A. Music (Instrumental) 3rd Semester
SCIENTIFIC & AESTHETIC STUDY OF INDIAN
MUSIC

Paper – IX

Time —3 Hours] [Maximum Marks—100

Note :— Attempt any **five** questions. **First** question is compulsory. Each question carries **20** marks.

1. Answer the following short questions :

- (i) Define 'Laya'.
- (ii) Define 'Sangatkari'.
- (iii) Define Harmony.
- (iv) Define Imagination.
- (v) Define 'Damdaar Tihai'.
- (vi) Define 'Intonation'.
- (vii) Define 'Music Therapy'.
- (viii) Define 'Imitation' in context of Musicology.
- (ix) Name any two String instruments used in Indian Classical Music.
- (x) Name any two percussion instruments having single body.

- (xi) Name any two Vadan Shailies of Indian Classical Instrumental Music.
  - (xii) Name any one percussion instrument of Western Music.
  - (xiii) Name any one Raga suitable for sad mood.
  - (xiv) Name any one electronic Swar Vadya (Swar Instrument) capable for Harmony.
  - (xv) Write down the 'Bols' of Mizrab used in Maseetkhani Gat.
  - (xvi) Write down the names of three kinds of 'Laya'.
  - (xvii) Give an example of the relationship between Music and Mathematics.
  - (xviii) Write down any one parameter for Musical Criticism.
  - (xix) Write down any one implication of Harmony in music.
  - (xx) Name the Vadan Shaili invented by Gulam Raza Khan.
2. Explain the importance of creativity and imagination in Music.
  3. Describe the methods and techniques of sound production of the string instruments used in Indian Classical Music.
  4. Explain in detail the role of Mathematics in Music

5. Criticise a musical performance.
6. Explain the importance of Mood and Expression in Musical Performance.
7. Explain in detail the origin and development of percussion instruments.
8. Describe the importance of Correct Intonation of Swaras in various Ragas.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪੰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 20 ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸੰਖਿਪਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ :
  - (i) 'ਲਯ' ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
  - (ii) ਸੰਗੀਤਕਾਰੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
  - (iii) ਸੁਮੇਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
  - (iv) ਕਲਪਨਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
  - (v) ਦਮਦਾਰ ਤਿਹਾਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
  - (vi) ਸਵਰਸ਼ੈਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
  - (vii) ਸੰਗੀਤ ਥੇਰੇਪੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
  - (viii) ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਕਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
  - (ix) ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੋ ਸਟਰਿੰਗ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

- (x) ਏਕਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਮਾਘਾਤ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xi) ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵਾਦ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਵਾਦਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xii) ਪੱਛਮੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਮਾਘਾਤ ਉਪਕਰਣ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xiii) ਉਦਾਸ ਮੂਡ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xiv) ਸੁਮੇਲ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਸਵਰ ਵਾਦ (ਸਵਰ ਉਪਕਰਣ) ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xv) ਮਸੀਤਖਾਨੀ ਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਮਿਜ਼ਰਾਬ (Mizrab) ਦੇ 'ਬੋਲ' ਲਿਖੋ।
  - (xvi) ਲਯ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
  - (xvii) ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਉ।
  - (xviii) ਸੰਗੀਤਮਯ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਕ ਪੈਰਾਮੀਟਰ ਲਿਖੋ।
  - (xix) ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੁਮੇਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਕ ਨਿਹਿਤਾਰਥ ਲਿਖੋ।
  - (xx) ਗੁਲਾਮ ਰਜ਼ਾ ਖਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤੀ ਵਾਦਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
2. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

3. ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਸਟ੍ਰਿੰਗ ਵਾਦ ਦੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
4. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
5. ਸੰਗੀਤਮਯ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰੋ।
6. ਸੰਗੀਤਮਯ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੂਡ ਅਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
7. ਸਮਘਾਤ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
8. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਨਕਲ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਕੋई पांच प्रश्न करो। पहला प्रश्न अनिवार्य है। प्रत्येक प्रश्न के 20 अंक हैं।

1. निम्नलिखित संक्षिप्त प्रश्नों के उत्तर दीजिए :
  - (i) 'लय' परिभाषित करो।
  - (ii) 'संगीतकारी' परिभाषित करो।
  - (iii) सुमेल परिभाषित करो।
  - (iv) कल्पना परिभाषित करो।
  - (v) दसदार तिहाई परिभाषित करो।
  - (vi) स्वरशैली परिभाषित करो।

- (vii) 'संगीत थेरेपी' परिभाषित करो।
- (viii) संगीतशास्त्र के संदर्भ में नकल परिभाषित करो।
- (ix) भारतीय शास्त्रीय संगीत में कोई दो स्ट्रिंग उपकरणों के नाम लिखें।
- (x) एकल शरीर वाले किन्हीं दो समाघात उपकरणों के नाम लिखो।
- (xi) भारतीय शास्त्रीय वाद्य संगीत की कोई दो वादन शैलियों के नाम लिखो।
- (xii) पश्चिमी संगीत के किसी एक समाघात उपकरण का नाम लिखो।
- (xiii) दुखद मूड के लिए किसी एक राग का नाम लिखिए।
- (xiv) सुमेल के लिए सक्षम किसी एक इलेक्ट्रॉनिक स्वर वाद्य (स्वर उपकरण) का नाम लिखिए।
- (xv) मसीतखानी गत में प्रयोग किए गए मिज़राब (Mizrab) के 'बोल' लिखिए।
- (xvi) लय के तीन प्रकारों के नाम लिखिए।
- (xvii) संगीत तथा गणित के मध्य संबंधों का उदाहरण दीजिए।
- (xviii) संगीतमय आलोचना के लिए कोई भी एक पैरामीटर लिखिए।
- (xix) संगीत में सुमेल का कोई भी एक निहितार्थ लिखिए।
- (xx) गुलाम रज़ा खान द्वारा आविष्कृत वादन शैली का नाम लिखिए।

2. संगीत में रचनात्मकता तथा कल्पना के महत्व की व्याख्या करो।
3. भारतीय शास्त्रीय संगीत में इस्तेमाल किए गए स्ट्रिंग वाद्य के आवाज़ उत्पादन की विधियों तथा तकनीकों का वर्णन करो।
4. संगीत में गणित की भूमिका की विस्तारपूर्वक व्याख्या करो।
5. संगीतमय प्रदर्शन की आलोचना करो।
6. संगीतमय प्रदर्शन में मूड तथा अभिव्यक्ति के महत्व की व्याख्या करो।
7. समाघात उपकरणों की उत्पत्ति तथा विकास की विस्तारपूर्वक व्याख्या करो।
8. विभिन्न रागों में स्वरों की सही नकल के महत्व का वर्णन करो।